

POËZIE VERTALEN Door de letters heen proberen te lezen

Toen in oktober 2020 bekend werd gemaakt dat de Nobelprijs voor Literatuur in 2020 naar de Amerikaanse dichter Louise Glück (New York, 22 april 1943) zou gaan, bleek haar werk in Nederland niet erg bekend en nauwelijks vertaald te zijn, op een handvol vertalingen na van Erik Menkveld. Haar werk is echter zeer de moeite waard voor een breed publiek en dus ook voor middelbare scholieren. Reden temeer voor Levende Talen Nederlands om een vertaalwedstrijd uit te schrijven om leerlingen niet alleen kennis te laten maken met Glücks werk maar ook het plezier te laten ervaren van literair vertalen van poëzie.

Middelbare scholieren van Nederlandse scholen uit binnen- en buitenland vertaalden onder begeleiding van hun docent Nederlands en/of Engels het gedicht 'Telescope' (uit Glücks bundel *Averno* uit 2006). Om de leerlingen enigszins voorbereid aan het vertalen van dit gedicht te laten beginnen, maakten literatuurwetenschappers Jeroen Dera en Kila van der Starre een introductieopdracht.¹ Er kwamen 121 inzendingen binnen van scholen uit binnen- en buitenland. Dit alleen was al een prachtig resultaat! Omdat dit waarschijnlijk de beste vertalingen per klas waren, hebben naar schatting meer dan 1500 leerlingen kennisgemaakt met het vertalen van poëzie en het werk van Glück.

In de kerstvakantie heeft de jury, bestaande uit literair vertaler Robert Dorsman en de dichters Thomas Möhlmann en Lies van Gasse, vijf inzen-

Louise Glück. Foto: Daniel Ebersole

dingen bekroond. De uiteindelijke winnaar is een groep van 29 leerlingen van de Europese School Frankfurt, geïnspireerd door docent Karolien de Wilde. Deze groep leerlingen van 11 tot en met 17 jaar maakte een uitstekende vertaling. De jury was enthousiast over de dichtelijke woordkeus, maar ook over

de beknoptheid van de taalvondsten. Daarnaast waren er vier eervolle vermeldingen.

Voor de beste vertalers van 'Telescope' was een geldprijs van 200 euro beschikbaar en de twee poëzie-doe-boeken in de reeks *Woorden temmen*. De winnende vertaling (zie kader) is uiteraard gepubli-

ceerd, onder andere op Scholieren.com. Daarnaast wonnen de beste inzenders een poëzieworkshop van een prominent poëzievertaler, aangeboden door Poetry International, en zijn de winnende leerlingen geïnterviewd door Scholieren.com.

Groeiende belangstelling literair vertalen

Het vertalen van poëzie in het onderwijs lijkt in de lift te zitten. Niet in het kader van een terugkeer naar de verguisde grammatica-vertaalmethode, maar als een creatieve en uitdagende activiteit die de lessen helpt verrijken. De laatste jaren zijn er dan ook tal van initiatieven om literair vertalen onder de aandacht te brengen. Zo heeft Verstegen & Stigter in samenwerking met het Prins Bernard Cultuurfonds de wedstrijd Nederland Vertaalt opgezet (<verstegenstigter.nl/nv/vertaalwedstrijd>), en biedt het Nederlands Letterenfonds lesbrieven aan om docenten en leerlingen te enthousiasmeren voor literair vertalen (<www.letterenfonds.nl/nl/vertalen-in-zicht>).

Bovendien vinden leerlingen poëzie interessant als zij zelf gedichten of songteksten mogen schrijven of vertalen (De Bonth & Schermer, 2015). Bij het vertalen van poëzie moet je immers het onmogelijke mogelijk maken en dat vraagt het uiterste. Je moet goed voorbereid aan de start komen, je kennis van tekst en context op orde hebben, je taalvaardigheid aanspannen en alles uit de kast halen. Het woordenboek erbij, de online thesaurus, slim googelen, je buurman

TELESCOOP

Het ogenblik dat je je blik afwendt
dat je vergeet waar je bent
omdat je, zo lijkt het, elders
vertoefde, in de stilte van de hemelnacht.

Je bent niet meer in deze wereld.
Je bent ergens anders,
waar een mensenleven niet meer uitmaakt.

Je bent geen ziel in een lijf.
Je bestaat zoals de sterren bestaan,
één met hun uitgestrekte onbewogenheid.

Dan terug op aarde.
's Nachts, in de kou op een heuvel,
haal je de telescoop uit elkaar.

Naderhand besef je
dat het beeld echt was
maar de ruimte relatief.

En weer zie je hoe ver weg
alles van alles is.

De winnende vertaling. Het werk van Glück wordt binnenkort uitgegeven door De Arbeiderspers.

of buurvrouw aan het woord laten en je docent om hulp vragen. Zo kun je red- den wat in vertaling verloren kan gaan. Onderzoek toont ook aan dat literair ver- talen van poëzie en daarover met elkaar van gedachten wisselen, een positieve bijdrage kan leveren aan de taalcompe- tentie van leerlingen (Park, 2015).

Je vertaalt een gedicht. En dan ineens is er nóg een gedicht. Een gedicht dat misschien wel als gegoten zit, dat de lezers ervan niet doet denken aan wat Rudy Kousbroek zei: 'Poëzie lezen in vertaling is iets als liefkozen met hand- schoenen aan. Het kan heel opwindend zijn, maar wat je voelt blijft toch altijd de binnenkant van een handschoen.'²

Kennismaken met literair vertalen kan juist voor alle leerlingen een waardevolle ervaring zijn: het laat hen door de letters heen lezen.

Oproep

Levende Talen Nederlands organiseert daarom in een vervolg op deze uiterst succesvolle vertaalwedstrijd, in samen- werking met Poetry International, een docentendag over (het vertalen van) po- ezie als onderdeel van het onderwijs. Wil je als talendocent Nederlands of moder- ne vreemde talen meedenken over de op- zet van deze dag en deze verder tot stand helpen brengen? Dan ben je van harte welkom! Je kunt je aanmelden bij <pen- ningmeester@lerarennederlands.nl>. ■

Robert Chamalaun, Kees de Glopper & Paul Stolwijk

NOTEN

1. Meer informatie over de vertaalwedstrijd, inclu- sief de introductieopdracht van Dera en Van der Starre, en de sponsors, waaronder ook de sectie Engels van Levende Talen, die de wedstrijd mogelijk hebben gemaakt, is te vinden op <lera- rennederlands.nl>.
2. Het citaat van Kousbroek komt uit *Een zuivere schim in een vervuilde schepping*. Het zijn de begin- zinnen (op p. 38) van een van zijn kritische beschouwingen over vertalingen en interpreta- ties van het werk van Konstantinos Kavafis, die in 1987 in beperkte oplage zijn uitgegeven door Vriendenlust te Nijmegen.

LITERATUUR

- Bonth, R. de, & Schermer, T. (2015). Poëzie in de klas. *Levende Talen Magazine*, 102(1), 22–26.
- Park, J. (2015). Learning in/through collabora- tive poetry translation. *Journal of Language & Literacy Education*, 11(2), 134–149.